

VALSTS SANKCIONĒTĀ VARDARBĪBA PRET SIEVIETĒM 1905. GADA REVOLŪCIJĀ: MATILDES KRĒGERES UN EMMAS LIETUVIETES GADĪJUMI

Ineta Lipša

Dr. hist., vadošā pētniece, Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts

Izmantojot biogrāfisko pieeju, rakstā tiks parādīta valsts sankcionētā vardarbība pret sievietēm 1905.–1907. gada revolūcijā. Matildes Krēgeres (1880–?) un Emmas Rigertes, dz. Lietuvieta, (1879–?) stāsti ir pagaidām vienīgie zināmie detalizēti vēstītie sieviešu pieredzes gadījumi. Abu pierakstīšanu veicināja biedrības “Piektais gads” 1926. gada aicinājums aktīvajiem revolūcijas dalībniekiem iesniegt anketas par pieredzēto. 1930.–1931. gadā daži autori latviešu presē pieminēja seksuālo vardarbību, ko soda ekspedīciju karavīri īstenoja pret sievietēm, tomēr citi preses izdevumi sabiedrībā dominējošo patriarhālo priekšstatu dēļ neizmantoja šķietamo aicinājumu vēstīt par tādām pieredzēm. 1905.–1907. gada revolūcijas piemiņas institucionalizēšanas iniciatore bija Latvijas Sociāldemokrātiskā strādnieku partija, bet pēc 1934. gada, kad autoritārā režīma valdība likvidēja partijas, vairs nebija politiskā spēka, kas varētu pievērst uzmanību fiziskā un seksuālā vardarbībā cietušo sieviešu pieredzei.

Atslēgas vārdi: Vardarbība pret sievietēm, 1905. gada revolūcija, Krievijas impērija, Latvijas Republika, biedrība “Piektais gads”.

IEVADS

1905. gada revolūcijai Latvijā ir bagātīga historiogrāfija, kas galvenokārt ir veltīta politiskā naratīva noskaidrošanai (Pūce 1997; Bērziņš 2006; Lapa 2007; Plakans 2007; Lapa 2010; White 2012; Zalīte 2016; Lapa 2018a, Lapa 2019, Lapa 2020) un tās atspoguļojumam attiecīgā laika presē (Zelče 2006).¹ Pētnieki ir pievērsušies arī vardarbībai revolūcijā kā sociālam

¹ Autore izsaka pateicību anonīmajiem recenzentiem par vērtīgajiem ieteikumiem, kas palīdzēja izstrādāt šī raksta gala versiju.

fenomenam un tiešam izpētes objektam, analizējot vardarbības situāciju rāmējumu avīzes “Dienas Lapa” publikācijās galvenokārt 1905. gada beigās (Tunne 2005) un pētot kaujinieku un mežabrāļu vardarbību Latvijā 1905.–1907. gadā (Lapa 2018b). Komunikācijas vēstures pētnieces Marita Zitmane un Vita Zelče ir aprakstījušas sieviešu atspoguļojumu revolūcijas notikumos 1905. gadā, analizējot latviešu presi (Zitmane, Zelče 2006). Ārpus uzmanības loka līdz šim ir palicis jautājums par valsts sankcionēto vardarbību dzimtes kontekstā. Nav pētīts, kā šī vardarbība ietekmēja vīriešus, kamēr vardarbība pret sievietēm 1905. gada revolūcijā ir aplūkota vienā populārzinātniskā publikācijā (Lapa 2014). Uz Latvijas historiogrāfiju var attiecināt secinājumu, ko vēsturniece Mariana Muravyeva formulējusi par Krieviju, proti, minēto fenomenu izpēti apgrūtina tas, ka darbu vairākums neņem vērā dzimtes problemātiku un ignorē dzimti kā svarīgu analītisku kategoriju un/vai izpētes teorētisku ietvaru (Muravyeva 2016, 218). Valsts sankcionētās vardarbības pret sievietēm 1905. gada revolūcijā izpēte ir tikai sākta, kā avotu izmantojot 1926. gadā izveidotās biedrības “Piektais gads” (1926–1941) savāktās anketas ““Piektā gada” laikmeta brīvības cīņu dalībnieku aptaujas liste” (Lipša, Lapa, gaidāms 2022).

VARDARBĪBAS PIEREDZES APZINĀŠANA

Latvijas valsts proklamēšana bija iespējama, pateicoties arī tam, ka daudzi iedzīvotāji iesaistījās sociāldemokrātiskajā kustībā pret cara patvaldību, cenšoties pēc demokrātiskajām pilsoņu brīvībām un tiesībām. Sociāldemokrātiskās kustības galvenais nopelns bija Baltijas provinču sabiedrības uzmanības pievēršana iedzīvotāju sociālekonomiskajām problēmām (Plakans 1996, 113). Tomēr pēc valsts nodibināšanas par brīvības cīnītājiem tika godināti galvenokārt Pirmā pasaules karā karojušie latviešu strēlnieki un karavīri, kuri piedalījās Latvijas Neatkarības karā. Misiju atgādināt, ka brīvības cīņas sākās jau 19. gadsimta beigās un 1905. gada revolucionārie notikumi bija to būtiska sastāvdaļa, uzņēmās 1926. gadā izveidotā biedrība “Piektais gads”.

Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas (LSDSP), Latvijas Strādnieku sociāldemokrātu mazinieku partijas un Laukstrādnieku savienības deputāti panāca, ka Saeima 1928. gadā pieņēma Likumu par zemes piešķiršanu Latvijas brīvības cīnītājiem. Likums noteica, ka par brīvības cīnītājiem uzskatāmi tie pilsoņi, kuri no 1897. gada līdz 1918. gada

18. novembrim piedalījās cīņās par demokrātisku republiku pret bijušo Krievijas patvaldību vai pret Vācijas okupācijas varu, ja policija vai soda ekspedīcijas viņus par to spīdzināja, ja viņus ar administratīviem lēmumiem vai tiesas spriedumiem sodīja ar ieslodzījumu cietoksnī, cietumā, pārmācības namā, katorgā vai izsūtīja nometināšanai uz mūžu vai uz nenoteiktu laiku attālos Krievijas apgabalos (Lapa 2010, 167). Savukārt 1905. gadā cietušajiem cīnītājiem iztiku plānoja atvieglot, papildinot likumu par cietušo karavīru un viņu ģimenes locekļu pensijām, kas stājās spēkā 1927. gada 28. jūnijā.

Minēto likumu dotās iespējas veicināja bijušo 1905. gada notikumu dalībnieku interesi pierakstīt datus par savulaik pieredzēto, lai lielākoties atstātu liecības vēsturei, bet dažkārt arī pieteiktu brīvības cīnītāja tiesības uz zemi vai pensiju, ja darba spējas bija zaudētas Krievijas patvaldības sankcionētās vardarbības rezultātā.

Vardarbības pieredzes apzināšanos veicināja ne tikai materiālu ieguvumu sološais brīvības cīnītāja statuss, bet arī LSDSP ieinteresētība institucionalizēt Piektā gada atmiņu, padarot to par partijas politisko kapitālu. 1926. gada janvārī Latvijas vēstures pētišanas biedrības muzejs Rīgā atklāja ceļojošo 1905. gada revolūcijas izstādi, ko vēlāk eksponēja daudzās Latvijas pilsētās (1905. gada... 20.06.1926., Sludinājums, 25.12.1927.). Izstāde uzmanības centrā izvirzīja 1905. gada cīņas un cīnītājus, 1906. gada sodu ekspedīciju akcijas un tālākās represijas. Liecību pierakstīšanu veicināja arī biedrības organizētais 1905. gada revolūcijas aktīvo dalībnieku Pirmais kongress 1927. gada 26. janvārī (1905. g. ...27.01.1927.). Kongress uzdeva biedrībai "Piektais gads" dibināt Vēstures komisiju un aicināja vākt arī emocionālās pieredzes, jo bez tām "sausie vēstures fakti būs nepilnīgi" (Beierbahs, 29.01.1927.). 1927. gada kongress sapulcēja daļu bijušo revolūcijas dalībnieku, deva iespēju dalīties atmiņās par pieredzēto un nonākt pie idejas uzrakstīt revolūcijas vēsturi.

Piemēram, 1929. gadā izdotajā apskatā par 1905. gada revolūciju sociāldemokrāts Jānis Augškalns-Aberbergs pieminēja arī tādu valsts sankcionēto vardarbības veidu kā miesas sods, rakstot, ka tā "morālisko iespaidu nav iespējams attēlot. Lielākā daļa pērto bij augsti inteligenti un savā apkārtnē cienījami cilvēki." (Augškalns-Aberbergs 1929, 85) Augškalna-Aberberga frāze "nav iespējams attēlot" nozīmēja, ka grūti atrast vārdus, lai precīzi formulētu pērto cilvēku emocijas. Vienlaikus tāds formulējums neaicināja kādu citu verbalizēt piedzīvoto. 1930. gadā Otrā revolūcijas aktīvo dalībnieku kongresa laikā arī Rīgas publiskajā telpā iedzīvotāji pirmo reizi

svinēja revolūcijas 20. gadadienu, dodoties masu gājienā uz 13. janvāra ielu pie Dzelzs tilta, kur 1905. gada 13. janvārī policija un karaspēks apšāva mierīgos demonstrantus. Pie nama iepretim notikuma vietai sociāldemokrātu līderi uzrunāja klātesošos un atklāja piemiņas plāksni. Gadadienas atzīmēšana veicināja arī privāti organizētu dalībnieku satikšanos. Piemēram, 1931. gadā 25 gadus pēc 1906. gada Latviešu sociāldemokrātu savienības dalībnieku arestiem, kam sekoja viņu tiesāšana 1908. gadā, bijušo savienības biedru sanākumi savās mājās sarīkoja Emma Liekne-Vittenberga, Rīgas trešās ģimnāzijas direktore (Biriņš 2010, 1, 139). Iespējams, tas viņas toreizējo partijas biedru Eduardu Biriņu, kurš 20. gadsimta 20. gados darbojās Latvijas Strādnieku sociāldemokrātu maziņu partijā, bija Latvijas ģenerālkonsuls Londonā (1919–1927), 1935. gadā pamudināja uzrakstīt atmiņas (Biriņš 2006–2012). Biriņš detalizēti pierakstīja to, kā policijas izmeklētāji ar piekaušanas metodēm mēģināja izsist no aizturētajiem informāciju. Rezumējot policijas darbinieku īstenotās fiziskās vardarbības sekas, viņš konstatēja, ka “nekas cilvēka pašcieņu tik dziļi nevar aizskart kā miesas sods. Ne tik daudz sāpes mani mocīja kā apziņa, ka esi pilnīgi padots necilvēku ricībā, kuru asins kārībai un nežēlībai nav nekādas robežas.” (Biriņš 2010, 1, 143)

1931. gadā biedrība bija savākusi 20 676 anketas. Līdz 30. gadu beigām to kopējais skaits sasniedza vismaz 26,5 tūkstošus (LNA-LVVA, 5570–1–128, 1. lp.; turpat, 8, 48. lp.; turpat, 123, 39. lp.). Lielu daļu no tām radīja biedrības darbinieki, pārsvarā izrakstot datus no preses ziņām vai citām anketām, par ko liecina fakts, ka anketas aizpildītas vienā un tajā pašā rokkrastā un tās nav parakstījis cilvēks, par kuru anketa ir izveidota. Tomēr vismaz 5123 anketās ziņas ir snieguši paši notikumu dalībnieki. Daudzu liecības bija apstiprinājuši divi liecinieki notāra klātbūtnē. Sievietes ir iesniegušas 277 anketas (5 %) no minētajām 5123 anketām. Savukārt 136 jeb apmēram puse ir liecinājušas par valsts sankcionētu fizisku un seksuālu vardarbību (Lipša, Lapa, gaidāms 2022). Miesas sods jeb sišana ar nagaiku un pletni bija visplašāk lietotais fiziskās vardarbības līdzeklis. Soda ekspedīcijas daļu komandieru piespriedu pārsvarā 50, 100, 200 sitienu izpildīšana pati par sevi bija cilvēka cieņu pazemojoša. Cilvēku nogrūda zemē vai uz kāda sola, karavīri viņu turēja aiz abām rokām, lai neļautu kustēties, norāva kreklu, bikses un viens pēc otra daudzija ar sitamajiem ieročiem līdz brīdim, kamēr sistais zaudēja samaņu. Ja līdz samaņas zaudēšanas brīdim cilvēkam nebija iesists noteiktais sitienu skaits, tad eksekūciju atkārtoja kādā no nākamajām dienām, kamēr piespriedtie sitieni bija

izpildīti. Tobrīd, 1905. gada beigās, kad soda ekspedīciju karavīri ar valsts sankciju daudzīja iedzīvotājus Baltijas provincēs, Krievijas impērijā miesas sods bija aizliegts. Tā lietošana nozīmēja, ka vara pret cilvēku izturas kā pret dzimtcilvēku, kas tai pieder kā kustamais īpašums. Ar attiecīgu cara manifestu to aizliedza jau 1904. gadā (Engelstein 1988, 464). Soda ekspedīciju karavīri un izmeklēšanas policisti ar miesas sodu piekāva arī sievietes. Biedrības “Piektais gads” anketu dati liecina, ka 92 no kopumā minētajām 136 sievietēm bija piedalījušās 1905. gada notikumos, piemēram, glabājušas varas aizliegtu literatūru. Savukārt apmēram trešo daļu – 44 sievietes (32 %) – soda ekspedīciju karavīri piekāva ar nagaikām tāpēc, ka revolucionārajos notikumos bija iesaistīti viņu aizbēgušie radnieki. Astoņas sievietes no 136 piekautajām sievietēm anketās ir norādījušas, ka izvaroja soda ekspedīciju karavīri, bet sešas citas – ka ir pārdzīvojušas izvarošanas mēģinājumus.

Tomēr anketās viņas nav izstāstījušas stāstus, bet lietišķi piefiksējušas faktus, piemēram, piespiesto miesas soda sitienu skaitu. Uz tādu lakonismu mudināja pats anketas formāts, kur zem katra jautājuma atbildei bija atstāta ierobežota vieta. Piemēram, tikai divas rindas bija paredzētas, lai atbildētu uz jautājumu, vai informācijas sniedzēja ir cietusi no administrācijas, muižniekiem, soda ekspedīcijas vai karaspēka un kādā veidā viņa ir cietusi – pērta (sitienu skaits), spīdzināta, sakropļota (nosaukt miesas vai gara bojājumus) vai izvarota. Atbildei atvēlētais laukuma apjoms signalizēja, ka jautājuma mērķis ir iegūt informāciju par attiecīgās vardarbības rezultātu, nevis detalizētu stāstījumu un cietušās izjūtas par notikušo.

MATILDE KRĒGERE: “LIKA, LAI ES IZĢĒRBJOS KAILA”

Ar izvērstu stāstu par savulaik piedzīvoto ir dalījies tikai viena sieviete, kura 1928. gada 6. decembrī bija uzrakstījusi savu dzīvesstāstu uz vairākām lapām un nosūtījusi to Latvijas Saeimas priekšsēdētājam Paulam Kalniņam, kurš bija pazīstams LSDSP politiķis. Matildes Krēgeres vēstule ir pievienota viņas anketai biedrības “Piektais gads” aptauju kopojumā. Tobrīd viņa lielā trūkumā dzīvoja Ogrē, Mazajā Smilšu ielā 4.

Tobrīd 48 gadus vecā Matilde Krēgere uzrunāja Saeimas priekšsēdētāju “ar vispazemīgu lūgumu likt Saeimai priekšā apspriest manu bezizejas stāvokli un piešķirt manim kaut kādu palīdzību, kā cietušanai no 1905. g. revolūcijas”. Krēgeri 1906. gada rudenī nopratināšanā Lielvārdes muižā policijas

izmeklētāji sakropļoja tādā mērā, ka viņa pavadīja divus gadus apcietinājumā bez tiesas sprieduma Rīgas Centrālcietuma slimnīcā. 1909. gadā, kad Sanktpēterburgas Tiesu Palāta izbraukuma sēdē Rīgā iztiesāja viņas lietu, Krēgeri viņas veselības stāvokļa dēļ tiesas zālē ienesa un viņa liecināja sēdus. Tiesas spriedums bija pilnībā attaisnojošs. Vēstulē Saeimas priekšsēdētājam Krēgere detalizēti izklāstīja piedzīvoto vardarbību – policisti viņu vairākas reizes piekāva līdz samaņas zaudēšanai. Vispirms viņu nopratināšanā piekāva, izpildot 50 sitienus ar nagaikām, vēlāk – 50 sitienus ar pletnēm. Nākamajā dienā izmeklētāji mainīja taktiku un izrādīja viņai laipnību. Pratinātāju priekšnieks Krēgeri nosēdināja sev blakus uz sola un, citējot cietušo, “sāka mani glāstīt kā kaķi un laipnā milīgā veidā solīt diezi kādus labumus” (LNA-LVVA, 5570–1–62, 207. lpp. o. p.). Krēgeres atteikšanās atbildēt uz jautājumiem un seksuālās uzmākšanās noraidīšana viņu sanīkvoja. Par to, kas sekoja, Krēgere raksta: “Vispirms mani apbēra ar visneķītrākiem lamu vārdiem un sāka mani grūstīt, pieprasot, lai saku taisnību, citādi nositišot, žēlastības nebūšot. Lika, lai es izgērbjos kaila, ko, protams, nedarīju, pat lakatiņu no galvas nenoņemdama. Tad sāka sist mani ar kulakiem un raut drēbes nost, noraujot blūzei tikai rokas, rumpis palika nenorauts. Tā kā panākumu vēl nebija, tad saņēmu atkal 100 sitienus un zaudēju samaņu.” (Turpat.)

Vēstulē Saeimas priekšsēdētājam Krēgere atklāja to, ko no viņas neizdevās izzināt viņas spīdzinātājam. Viņa darbojās Lielvārdes un Rembates sociāldemokrātu pulciņos un Rīgas Sociāldemokrātu komitejā, piegādāja no Rīgas uz laukiem revolucionāro literatūru (proklamācijas), aģitēja strādniekus 1905. gadā Vasarsvētkos Lielvārdes baznīcā. Tāpat Krēgere piedalījās Rembates monopola (dzertuves) slēgšanā un Skrīveros, Lielvārdes muižnieku karā 1905. gada novembrī. (Turpat, 203., 207.–210. lpp. o. p.) Biedrības darbinieks, balstoties uz minētajiem faktiem, secināja, ka Krēgere piedalījās “cīņās par demokrātisku republiku pret Krievijas patvaldību” un par to tika vajāta un apcietināta (turpat, 204. lpp.).

Krēgere labprāt būtu gribējusi stāstīt par pieredzēto plašāk. Viņa raksta:

“Varbūt kādu reizi kāds gribētu sīkāk zināt par citu biedru mocībām, ko pieredzēju, un arī par Centrāļa [Rīgas Centrālcietuma] iekšpusi. Tāpat, kādas sarunas bija ar izmeklēšanas tiesnesi un žandarmērijas priekšniekiem. Arī viņi man draudēja, laj ciešot klusu par man nodarīto. Tagad nākas ciest no jauna, slimības mācas katru dienu vairāk

viršū, spēki zūd. Karš atkal galīgi izpostīja manu dzīvi. Otru tādu ziemu gan nebūšu spējīga pārdzīvot, kā to pēdējo, slimību, aukstumu un pat nepieciešamo uzturu. Tagad pat, ja arī būtu darbs, man veselība vairs neatļautu strādāt.”

(LNA-LVVA, 5570-1-62, 210. lp. o. p.)

Saeimas priekšsēdētāja kanceleja Krēgeri informēja, ka par viņas interesēm gādās biedrība “Piektais gads”, ko biedrība izdarīja. Jau 1929. gadā viņas pensijas lietu izskatīja Rīgas apriņķa karā cietušo pensiju komisija (LNA-LVVA, 5570-1-167, 117. lp.). Krēgeri uz mūžu piešķīra piektās kategorijas pensiju, kas bija augstākā pensija, ko varēja piešķirt (LNA-LVVA, 5213-12-7, 116. lp. o. p.). Tās apjoms pensijas piešķiršanas dokumentā nav norādīts, bet par to spriest atļauj fakts, ka 1926. gadā kara invalīda pensija bija vidēji 30 latu, kamēr iztikas minimums bija 70 latu (Ja cilvēks... 1927). Pensijas apjoms bija atkarīgs no darbaspēju zaudēšanas pakāpes. Piemēram, cilvēks, kurš soda ekspedīciju eksekūciju rezultātā bija zaudējis 75 % darba spēju, varēja pretendēt uz 21 lata pensiju. Pretendentu skaits gan bija neliels. Piemēram, Rīgas apriņķa karā cietušo pensiju komisijā līdz 1934. gadam bija pieteikušies 64 cilvēki, kuri sevi uzskatīja par 1905. gada brīvības cīnītājiem (LNA-LVVA, 5213-12-9, 7. lp. o. p.). Pēc faktu pārbaudes komisija piešķīra pensijas tikai 30 cilvēkiem.

Biedrības “Piektais gads” mērķauditorija bija revolūcijas aktīvie dalībnieki. Tas nozīmē, ka sievietes, kuras pieredzēja vardarbību ne savas aktīvas darbības dēļ, bet nejausi vai tāpēc, ka bija aktīvo dalībnieku radniecības vai paziņas, netika aptaujātas. Tiesa, viņas kā mātes vai sievas varēja cerēt gūt finansiālu palīdzību par saviem mirušajiem apgādniekiem, ja varēja pierādīt, ka viņām nepietiek iztikas līdzekļu. Kritušo revolucionāru sievām piešķīra pensijas pārsvarā uz vienu gadu, toties viņu mātēm – uz mūžu.

EMMA LIETUVIETE: “NEĻAUDAMA SEVI AIZVEST UZ KAZARMĀM”

Biedrības “Piektais gads” krājums dod norādi arī uz otru gadījumu, kur sieviete detalizēti bija informējusi par to, ka viņu kazaki smagi piekāva par to, ka viņa pretojās izvarošanas mēģinājumam, proti, viņas sagrābšanai, lai nogādātu kazarmās. Emma Rigerte, dzimusi Lietuviete, 20. gados, kad aizpildīja anketu, dzīvoja Madonā, Baložu ielā 4. Viņas apgādībā atradās četri cilvēki. Rigerte norādīja, ka piekaušanas rezultātā viņai bija traumēta

redze, savukārt anketas aizpildīšanas brīdī redze bija zaudēta. Viņa aktīvo dalību revolucionārajos notikumos pierādīja, nosaucot savu vēstuli, kurā viņa detalizēti bija aprakstījusi piedzīvoto un ko avīze “Dienas Lapa” bija publicējusi 1905. gada 3. novembrī. Rigertes anketa biedrībai “Piektais gads” bija piesaistījusi kāda darbinieka uzmanību, jo 1930. gada novembrī anketā norādīto 1905. gada rakstu pārpublicēja avīze “Sociāldemokrāts” bez pavadoša komentāra un analīzes ar nosaukumu “Raksturīgi 1905. gada notikumi” (Raksturīgi, 18.11.1930., Kazaku, 03.11.1905.).

Vēstuli toreiz 25 gadus vecā Emma Lietuviete bija parakstījusi ar pilnu vārdu, pat norādot savu adresi. Tekstā par sevi viņa runāja trešajā personā kā par E. L. jaunkundzi un informēja avīzes lasītājus par to, ko bija piedzīvojusi. Lietuviete rakstīja:

“2. augusta vakarā š. g. jaunava E. L. gāja ar savu brāli un vēl diviem jauniem cilvēkiem pa Rumpmuižas ielu uz mājām. Te tiem piejāja klāt kazaki, ielenca tos un sāka daudzīt nagaikām. Bet galvenais kazaku nolūks bija – pastrādāt pie E. L. jaunkundzes varas darbus. Fridriķis Bramans, kas jaunavu aizstāvēja, tika no kazakiem smagi piekauts, tāpat arī otrs jaunais cilvēks P. un viņa māsa, kuri beidzot aizbēga. E. L. viena pati palika nezvēru rokās. Nelaimīgā pretojās briesmoņiem līdz pēdējiem spēkiem, neļaudama sevi aizvest uz kazarmām. Tādēļ kazaki to daudzija nagaikām un spārdīja kājām. Galva tai asiņoja vienās brūcēs. Drānas bija saplosītas, un visa miesa neganti sadauzīta. Par laimi, uzbrukuma vietai tuvojās dzelzceļa sargs Š. Viņa klātbūtne izglāba jaunavu. Tomēr viņa bija tā sadauzīta, ka to nācās tūdaļ aizvest uz slimnīcu, kur viņai bija jānoguļ divi mēneši. Bet, arī no slimnīcas iznākusi, viņa vēl nejutās vesela: no sitiena pa pieri viņai sabojāta acs. Lieta nodota izmeklēšanai. Pie jaunavas un viņas radnieces ieradās vainīgie kazaki un lūdza piedošanu, solidami sāpju naudu – kādus 3 vaj 3 simts rubļu, lai tikai nesūdzot, jo viņiem draudot katorga. Saprotais – neģēļus strupi atraidīja. Tomēr par izmeklēšanas tālāko gaitu jaunavai E. L. līdz šim vēl nekas nav ziņots. Emma Lietuviet, Rumpmuižas ielā 6, dz. 11.”

(Raksturīgi, 18.11.1930.)

“Sociāldemokrāts” neizstāstīja, kas ar Lietuvieti notika vēlāk. Lasītājs neuzzināja, kā viņai izdevās panākt, ka viņas lieta tika nodota izmeklēšanai. Sūdzība pret kazakiem Jegoru Devjatkinu (*Jegor Deviatkin*), Antonu Jegorovu (*Anton Iegorov*) un Fjodoru Dronovu (*Fjodor Dronov*) par vieglu miesas bojājumu nodarīšanu izsprieda 1906. gada jūlijā Rīgas–Valmieras

19. iecirkņa miertiesā (LNA-LVVA, 117–1–33, 94. lp.). Zināms tikai, ka tā tika izbeigta, pusēm vienojoties.

Lietuvie bija sociāldemokrātiskā pulciņa dalībniece, proklamāciju izplatītāja, saimniece LSDSP III kongresā 1906. gada augustā (LVVA, 5570–1–71, 133. lp.). Tas nozīmē, ka viņa bija personiski pazīstama ar kustības līderiem. Pēc piekaušanas uz laiku zaudējusi redzi. Rigerte norādīja, ka par viņas politisko darbību var liecināt Roberts Valdmanis, Voldemārs Salnais, Marģers Skujenieks, Andrejs Veckalns, kuri bija pazīstami LSDSP un sociāldemokrātu mazinieku politiķi. Iespējams, kāds no viņiem arī bija ierosinājis Lietuvides 1905. gada raksta pārpublicēšanu. Tāda rīcība varētu liecināt par vairākām lietām. Pirmkārt, kāda grupa sociāldemokrātu uzskatīja, ka būtu jāvērs šīs uzmanība uz sieviešu pieredzi revolucionārajos notikumos. Otrkārt, vēlējas parādīt, ka svarīgas ir izvērstākas liecības par piedzīvoto (nevis tikai fakta konstatācija), lai rādītu aktīvas sievietes un mudinātu viņas iesūtīt savus stāstus. Tomēr vienlaikus Lietuvides piemērs it kā radīja paraugmodeļi tam, kādu vardarbības saturu būtu pieklājīgi apspriest publiskajā telpā. Šis modelis varēja derēt tikai tām sievietēm, kurām izdevās izvairīties no izvarošanas, bet neko nevarēja palīdzēt tām, kuras tika izvarotas vai kuras bija spiestas paciest karavīru seksuālu uzbrukšanos. Tomēr iespējams, ka raksts tika pārpublicēts vienkārši tāpēc, ka 1930. gada novembrī bija tā publicēšanas un arī Piektā gada 25 gadu jubileja, liecinot, ka kopumā sociāldemokrāti toreizējo uzdrīkstēšanos atzina par nozīmīgu. Tomēr tikpat labi viņi varēja uzskatīt, ka uzmanība ir jāvērs uz pretinieka agresijas attēlošanu, lai parādītu, cik stiprs ir bijis ienaidnieks, kurš tagad ir sakauts. Sieviešu pārdzīvojumi varēja palikt otrajā plānā. Lai kāda būtu bijusi avīzes “Sociāldemokrāts” motivācija, pārpublicējot Lietuvides liecību, citas avīzes nereaģēja, un arī pats “Sociāldemokrāts” tēmu neturpināja, tādējādi pats neizskaidrojot raksta publicēšanas iespējamo jēgu. Iespējams, ka ar rakstu avīzes redaktori vēlējas iekļaut sievietes revolucionārās varonības diskursā. Par labu tam liecina 1930. gada 25. un 26. janvāri – 1905. gada revolūcijas aktīvo dalībnieku 2. kongresā teiktās runas (1905. gada cīnītāju...26.01.1930.). LSDSP Sieviešu centra vadītāja Klāra Kalniņa aicināja atcerēties neminētās un aizmirstās varones, “kas tumšos reakcijas brīžos cēli nesa sarkano karogu cīnītāju priekšgalā, kas klusi veica pašai izlēģto darbu ilegālās drukātavās un nobeidza savu straujo, īso, bet revolucionārās pārliecības un skaistuma pilno mūžu – cietuma mūros, katrogā un Sibīrijas tundrās” (Kalniņa, 26.01.1930.). Kalniņa heroizēja mirušās revolucionāro notikumu dalībnieces, jo par dzīvajām nebija pieņemts runāt.

MĒĢINĀJUMI FIKSĒT SEKSUĀLĀS VARDARBĪBAS FAKTUS

Tomēr LSDSP iniciatīvas, kas bija saistītas ar brīvības cīnītāju statusa piešķiršanu Piekta gada aktīvajiem dalībniekiem un piemiņas institucionalizēšanu, sāka ietekmēt to, ka publiskajā diskursā pirmo reizi saistībā ar 1905. gadu tika pieminēta seksuālā vardarbība (izvarošana). Bez Emmas Lietuvietes raksta, kurā viņa aprakstīja izvarošanas mēģinājumu, 20. gadsimta 30. gadu sākumā latviešu presē bija publicēti vēl vismaz divi raksti, kuros autori fiksēja faktu par to, ka soda ekspedīciju karavīri izvarojuši sievietes.

1930. gadā kreisās ievirzes žurnālā “Signāls” revolucionāro notikumu dalībnieks Jānis Stūre tikai konstatēja, ka vairākās vietās Latvijā “kazaki un dragūni izvaroja sievietes” (Stūre 1930, 51). Savukārt 1931. gadā Siguldā sakarā ar masu sapulci pie 1905. gadā nošauto revolucionāru pieminekļa vietējā avīze “Siguldas Ziņas” pieminēja vietējos revolucionāru nodevējus. Avīze vēstīja, ka toreiz arestēja šī nodevēja drauga – skolotāja Saulīša – kalponi Almu Birģeli. “Viņu nodeva mežonīgo zaldātu rīcībā Siguldas pili. Vispirms viņu pēra un pēc tam, kā to varot apliecināt tie, kuri tanī laikā atradās apcietināti dārznieka mājā, starp tiem Kārlis Zemlers, zaldāti pēc kārtas izvarojuši. Skolotājs Saulītis ne pirkstu nav pacēlis, lai glābtu šo nelaimīgo sievieti.” (Pēc divdesmit ...01.08.1931.) Viņas tālākais liktenis nav zināms, jo sieviete tika uzskatīta par bezvēsts pazudušu. Sievietes, kuras nebija saistītas ar sociāldemokrātiem un pret kurām soda ekspedīcijas lietoja fizisku vardarbību kā pret ķilniecēm, lai pakļautu apkārtējos, iedzenot viņos bailes, presē pat nepieminēja.

Arī Krēgeres un Lietuvietes gadījumos seksuālas vardarbības draudi bija klātesoši. Krēgerai pratināšanas laikā lika izģērbties, uzmācās ar glāstiem, lai sišana ar nagaikām pa kailu miesu būtu efektīvāka, uzrāva svārkus, norāva apakšveļu. Savukārt Krēgere juta seksuālas vardarbības draudus un pretojās vardarbīgai aizvešanai uz kazarmām. Viņu gadījumi apstiprina vispārējo feminisma pieņēmumu, ka “seksualitāte ir svarīgākā arēna, kurā tiek paustas un apstrīdētas varas patriarhālās attiecības, bet vardarbība ir viens no līdzekļiem, kā iegūt un konsolidēt varu šajās attiecībās”, savukārt “baiļu atmosfēras uzturēšana [fiziskā vardarbība] palīdz pakļaut visas sievietes patriarhālajai sociālajai kārtībai” (Engelstein 1988, 378, 382). Krēgeres un Lietuvietes piekaušanu

izraisīja viņu nebaidīšanās (vai baiļu neizrādīšana) un atteikšanās no pasīvas notikumu pieņemšanas, bet aktīva rīcība – atsakoties liecināt vai fiziski pretojoties uzbrucēju nodomam. Tādējādi viņas izaicināja pastāvošās sociālās kārtības hierarhiju, kas paredzēja sieviešu pakļaušanos un pakļaušanu vīrietim.

Publicisti neproblematizēja un neiztirzāja vardarbību pret sievietēm 1905. gadā. Viens no iemesliem bija Latvijas iedzīvotāju pārsvarā patriarhālie priekšstati par dzimumu lomām. Minētie priekšstati piešķīra vīriešiem patriarhālu autoritāti pār sievietēm, bet 1905.–1906. gadā cara patvaldība sankcionēja viņu patriarhālās autoritātes pazemošanu, publiski izpildot miesas sodus. Turklāt viņi nespēja novērst karavīru vardarbību pret sievietēm, kurām saskaņā ar tolaik dominējušajiem priekšstatiem bija jābūt vīriešu patriarhālās autoritātes pasargātām. Otrs iemesls bija fakts, ka brīvības cīnītāju statusu attiecināja uz revolūcijas vadītājiem, kuri no valsts vardarbības paglābās, emigrējot uz ārzemēm, bet zemniekiem un viņu ģimenēm nācās izturēt soda ekspedīciju eksekūcijas. Trešais – 1919. gadā, kad ar Padomju Krievijas palīdzību Pēteris Stučka izveidoja Latvijas Padomju Sociālistisko Republiku, padomju vara apbruņoja komunistes un komjaunietes un Rīgā izmantoja patrolēšanu un konvoješanu (Lipša 2014, 100–101). 20. gadu sākumā kāda autore viņām piešķīra apzīmējumu – nesievišķīgās asiņainās fanātiķes (Lipša 2021, 252), attiecinot šo sajūtu uz citas revolūcijas dalībniekiem. Daļa iedzīvotāju uzskatīja, ka 1905.–1907. gada revolūcijā cietušie, tajā skaitā sievietes, paši ir vainīgi valsts sankcionētajā vardarbībā (LNA-LVVA, 5570–1–25, 182. lp.).

20. gadsimta 30. gadu sākumā pasaules ekonomiskās krīzes ietekmē sabiedriskā doma ar jaunu jaudu uzspieda sievietēm patriarhālās dzimuma lomas (Lipša 2018). Tāpat kā citās valstīs, arī Latvijā nacionālistu ideoloģija sievietes godu prezentēja kā viņas sociālo un emocionālo kapitālu, kas jāsargā un jāuztur (Frevert 2011, 67–68; Lipša 2014, 526). Piedzīvotas seksuālās vardarbības publiska pieminēšana drīzāk grautu seksuālā respektabluma (goda) kapitālu, kamēr reputācija deva iespēju piedalīties starpkaru Latvijas sociāli politiskajā dzīvē. Dališanās pieredze par piedzīvotu seksuālo vardarbību tādu kulturālo priekšstatu kontekstā bija nesaprātīga. Nebija arī piemēru, kuriem sekot. Tāda īstenība novērsa sieviešu vēlmi publiskot vardarbības gadījumus, ko viņas bija piedzīvojušas 1905.–1907. gada revolūcijas laikā.

SECINĀJUMI

Sieviešu pieredzes fiksēšanu par valsts sankcionēto vardarbību, ko viņas piedzīvoja 1905.–1907. gada revolūcijā, veicināja biedrības “Piektais gads” no 1926. gada organizētā revolūcijas aktīvo dalībnieku aptauja. Tā kā Krievijas impērijas karavīri un policijas darbinieki, kuri revolūcijas laikā veica fizisko un seksuālo vardarbību, netika tiesāti, biedrības piedāvājums dokumentēt piedzīvotās vardarbības epizodes, kaut arī lakonisku konstatējumu formā, varēja šķist kā pirmais solis ceļā uz taisnīguma panākšanu. Avīze “Sociāldemokrāts” mēģināja veicināt sieviešu pieredzes apkopošanu, publicējot Emmas Rigertes stāstu par to, kā viņu piekāva valdības kazaki par pretošanos izvarošanas mēģinājumam. Turpretim Matildes Krēgeres emocionāli iespaidīgo stāstu avīze “Sociāldemokrāts” pat neizmantoja. Tādējādi Rigeres stāsta publicēšana bija izņēmuma (vienīgais) gadījums, ko raksta autorei ir izdevies atrast starpkaru Latvijas presē. Papildus 1930.–1931. gadā divi publicisti dažos vārdos pieminēja seksuālās vardarbības gadījumus, taču neproblematizēja tos. Tāda LSDSP nekonsekvence liecina, ka partijai nebija skaidra mērķa, pārpublicējot Rigertes stāstu. Publikācijai bija gadījuma raksturs. Tā kā 1905.–1907. gada revolūcijas piemiņas institucionalizēšanas iniciatore bija LSDSP, bet pēc valsts apvērsuma autoritārā režīma valdība 1934. gadā partijas aizliedza, revolūcijā cietušo pieredžu vēstījumi 1930.–1931. gadā tā arī palika vienreizēji pasākumi, kam nesevoja turpinājums.

PATEICĪBA

Izpēte finansēta VPP projektā “Indivīda, sabiedrības un valsts mijiedarbība kopējā Latvijas vēstures procesā: vērtību konflikti un kopīgu vērtību veidošanās vēsturiskos lūzumu punktos” (VPP-IZM-2018/1-0018).

BIBLIOGRĀFIJA / BIBLIOGRAPHY

- Augškalns-Aberbergs, Jānis (1929). *Latvijas sociāldemokrātiskā strādnieku partija. Vēsturisks atskats*. Rīga: Nākotnes Kultūra.
- Beierbahs (29.01.1927.). Pirmais Latvijas 1905. gada aktīvo dalībnieku kongress. *Sociāldemokrāts*, 2. lpp.
- Bērziņš, Jānis (red.) (2006). *1905. gads Latvijā: 100. Pētījumi un starptautiskās konferences materiāli, 2005. gada 11.–12. janvāris, Rīga*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds.

- Bīriņš, Eduards (2006–2012). Manas atmiņas. *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 3 (2006): 115–138, 2 (2007): 137–151, 2 (2008): 112–120, 4 (2008): 120–125, 2 (2009): 128–134, 1 (2010): 139–147, 2 (2010): 137–142, 3 (2010): 125–136, 1(2011): 117–128, 4 (2011); 143–149, 2 (2012): 98–107; 3 (2012): 112–123.
- D’Cruze, Shani (1992). Approaching the history of rape and sexual violence: notes towards research. *Women’s History Review*, 1(3), 377–397.
- Engelstein, Laura (1988). Gender and the Juridical Subject: Prostitution and Rape in Nineteenth-Century Russian Criminal Codes. *The Journal of Modern History* 60(3), 458–495.
- Frevert, Ute (2011). *Emotions in History – Lost and Found*. Budapest – New York: Central European University Press.
- Kalniņa, Klāra (26.01.1930.). Atceres vārdi! *Sociāldemokrāts*, 3. lpp.
- Lapa, Līga (2007). 1905. gada 13. janvāra demonstrācijā ievainotie. *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 1, 87–109.
- Lapa, Līga (2010). 1905. gada atskaņas Latvijas Republikas parlamentārā perioda likumdošanā. No: Jānis Bērziņš (red.). *Latvijas valstiskumam 90. Latvijas valsts neatkarība: ideja un realizācija. Starptautiska konference 2008, 13.–14. novembris, Rīga*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 157–177.
- Lapa, Līga (2014). Sievietes un 1905. gada revolūcija. *Tirraksts*, 2, 74–77; šeit 75.
- Lapa, Līga (2018a). 1905. gads Latvijā. No: Jānis Stradiņš (red.). *Latvija un latvieši. II sējums. Akadēmiskie raksti*. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 336–361.
- Lapa, Līga (2018b). *Kaujnieki un mežabrāļi 1905. gada revolūcijā Latvijā*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds.
- Lapa, Līga (2019). Jāņa Ravas atmiņas par Saldus prāvu 1910. gadā. *Latvijas Arhīvi*, 1/2, 125–151.
- Lapa, Līga (2020). 1905. gada revolūcija Latvijā: ietekme, idejas un refleksijas ceļā uz neatkarīgu valsti. No: Ēriks Jēkabsons (sast.). *Valsts valstī. Latvijas zemes no 19. gadsimta beigām līdz 1918. gadam: ceļš līdz valstij*. Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka, 62–78.
- Lipša, Ineta (2014). *Seksualitāte un sociālā kontrole Latvijā, 1914–1939*. Rīga: Zinātne.
- Lipša, Ineta (2018). Nation Building and Gender Issues in Interwar Latvia: Representations and Reality. In: Lazar Fleisman, Amir Weiner (eds.). *War, Revolution, and Governance: The Baltic Countries in the Twentieth Century*. Boston: Academic Studies Press, 30–55.
- Lipša, Ineta (2021). Karš un izmaiņas dzimšu attiecībās: sieviešu politiskā darbība. No: Ēriks Jēkabsons (ed.). *Karš un sabiedrība Latvijā, 1914–1920*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 223–264.
- Lipša, Ineta, Lapa, Līga (tiks publicēts 2022). Beating and Sexual Abuse: The 1905 Revolution and Violence Against Women in the Baltic Provinces of Russian Empire. In: Marianna Muravyeva, Monika Kareniauskaitė and Sigita Černevičiute (eds.). *The History of Violence against Women in Eastern Europe*. London: Palgrave MacMillan.

- LNA-LVVA, 117–1–33, 94. lp. Prokurora V. Elmana protests Rīgas–Vamieras mirtiesnešu kongresam, 30.10.1906.
- LNA-LVVA, 5213–12–9, 7.–8. lp. Rīgas apriņķa karā cietušo pensiju komisijas darbības apskats, laikā no 1920. g. 20. februāra – 1934. g. 20. februārim.
- LNA-LVVA, 5570–1–128, 1. lp. 1905. gads. Kustības dalībnieki-upuri [kopējais skaits saskaņā ar alfabētisko kartotēku], nedatēts.
- LNA-LVVA, 5570–1–8, 48. lp.
- LNA-LVVA, 5570–1–123, 39. lp.
- LNA-LVVA, 5570–1–167, 117. lp.
- LNA-LVVA, 5570–1–25, 182. lp. Annas Brodiņas anketa.
- LNA-LVVA, 5570–1–62, 203. lp. Matildes Krēgeres anketa.
- LNA-LVVA, 5570–1–62, 204. lp. Biedrības “Piektais gads” valdes izsniegta apliecība, 1928. gada decembris.
- LNA-LVVA, 5570–1–62, 207.–210. lp. o. p. Matildes Krēgeres atmiņas.
- LNA-LVVA, 5570–1–71, 133. lp. Emmas Rigertes, dz. Lietuvietes, anketa.
- Muravyeva, Marianna (2016). Gender and Crime in Russian History. *Russian History*, 43 (3–4), 215–220.
- Plakans, Andrejs (2007). Two 1905 Congresses in Latvia: A Reconsideration. *Journal of Baltic Studies* 38(4), 401–417.
- Plakans, Andrejs (1996). Rusifikācijas politika: latvieši. *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 2, 105–132.
- Pūce, Olga (1997). *1905.–1907. gada revolūcija Latvijā: bibliogrāfiskais rādītājs*. Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka.
- Stūre, J. (1930). 1905. gads Rīgas apriņķī. *Signāls*, 10-2, 50–54.
- Tunne, Ineta (2005). Vardarbības freims 1905. gada notikumu atspoguļojumā laikrakstā “Dienas Lapa”. *Latvijas Arhīvi*, 4, 31.–49. lpp.
- White, Hames D. (2012). The 1905 Revolution in Russia's Baltic provinces. In: Jonathan D. Smele, Anthony Heywood (eds.). *The Russian Revolution of 1905. Centenary Perspectives*. London, New York: Routledge, 63–78.
- Zalite, Elga (2016). Aspects of the 1905 Revolution in Latvia: Looking through the Library and Archival Collections of Stanford University. *Slavic & East European Information Resources*, 17(4), 237–241.
- Zelče, Vita (proj. vad.) (2006). *Agora 4: Laikplaisa: Piektais gads*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- Zitmane, Marita, Zelče, Vita (2006). Sievietes klāt(ne)būtne Piektajā gadā. No: V. Zelče (proj. vad.). *Agora 4: Laikplaisa: Piektais gads*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 267–284.
- Ja cilvēks eksistences minimums prasa vismaz 70 latus mēnesī, tad kara invalidam (1927). *Lāčplēsis*, 9, 29. lpp.
1905. gada revolūcijas muzeja izstāde. *Sociāldemokrāts*, 20.06.1926., 3. lpp.
1905. g. revolūcijas aktīvo dalībnieku 1. kongress. *Jaunākās Ziņas*, 27.01.1927., 2. lpp.

Sludinājums. *Sociāldemokrāts*, 25.12.1927., 6. lpp.

Raksturīgi 1905. gada notikumi. *Sociāldemokrāts*, 18.11.1930., 6. lpp.

Kazaku briesmu darbi. *Dienas Lapa*, 03.11.1905., 3. lpp.

1905. gada cīnītāju kongress. *Sociāldemokrāts*, 26.01.1930., 5. lpp.

Pēc divdesmit sešiem gadiem. *Siguldas Ziņas*, 01.08.1931., 1.–2. lpp.

STATE-SANCTIONED VIOLENCE AGAINST WOMEN IN THE 1905 REVOLUTION: THE CASES OF MATILDE KRĒGERE AND EMMA LIETUVIETE

Ineta Lipša

Dr. hist., senior researcher, Institute of Latvian History, University of Latvia

The article reveals the state-sanctioned violence against women in the 1905–1907 revolution, using a biographical approach to the cases of Matilde Krēgere (1880–?) and Emma Rigerte, b. Lietuviete (1879–?). Both cases resulted from the 1926 call of the society “The Fifth Year” for active revolutionaries to submit questionnaires about their experiences. The soldiers and police officers of the Russian Empire who perpetrated physical and sexual violence during the revolution avoided the trial; thus, the offer of society to document episodes of violence, albeit in the form of laconic findings, seemed like the first step towards justice.

Key words: Violence against women, the 1905 Revolution, Russian Empire, Republic of Latvia, society “The Fifth Year”.

Summary

At the end of 1928, Matilde Krēgere wrote her life story on several pages and sent it to the Speaker of the Latvian *Saeima*, Pauls Kalniņš, a well-known politician of the Latvian Social Democratic Workers’ Party. She would have liked to have told more about her experience, but her story did not end up in public domain. In a letter to the Speaker of the *Saeima*, Krēgere explained the violence she had experienced. First, the police officers beat her during interrogation, inflicting 50 strokes with a stick (*nagaika*), then – 50 blows with a whip. The investigators changed their tactics and sexually harassed her the following day.

Emma Rigerte, on the other hand, proved her active participation in the revolutionary events by indicating her publication in the newspaper “Dienas Lapa”, in which she described her ordeal in detail, it was published in 1905. Furthermore, Rigerte’s questionnaire for the society “The Fifth Year” attracted an employee’s attention, and in November 1930, the newspaper “Sociāldemokrāts” (“The Social Democrat”) republished the 1905 article mentioned in

the questionnaire without any commentary or analysis. In her questionnaire, Rigerte pointed out that several well-known politicians of the Latvian Social Democratic Workers' Party and the Latvian Workers' Social Democratic Minority Party could testify to her political activities. One of them may have also suggested republishing Lietuviete's article of 1905. Republishing could indicate several things. Firstly, some groups of Social Democrats felt that they should pay attention to women's experiences of revolutionary events. Secondly, the aim was to demonstrate that more detailed evidence of the experience (rather than just a statement of fact) was essential to depict active women and encourage them to submit their stories. At the same time, however, Lietuviete's example seemed to be a model for discussing the content of violence in public. This model could only work for women who had managed to escape rape, but there was nothing to help those who were raped or forced to endure the sexual harassment of soldiers. However, the article could have been republished simply because November 1930 marked the 25th anniversary of its publication and the exact anniversary of the 1905–1907 Revolution, showing that, in general, the Social Democrats recognized the courage of Lietuviete at the time. Therefore, its editors could want to include women in the discourse of revolutionary heroism. Nonetheless, they might also think that the focus should be on depicting the opponent's aggression to show the enemy's strength. Therefore, the experiences of women could remain in the background. Whatever the motivation of "Sociāldemokrāts" was in republishing Lietuviete's testimony, other newspapers did not react. "Sociāldemokrāts" itself did not continue the topic, thus omitting explanation behind the purpose of republishing the article.

In addition to Emma Lietuviete's article describing her resistance to the forcible taking to barracks with the threat of rape, at least two other articles were published in the Latvian press of the early 1930s. The authors recorded the fact that punitive expeditionary soldiers had raped women. The threat of sexual violence was also present in Krēgere's case. During the interrogation, Krēgere was demanded to undress, harassed with caresses; the police officers took off her skirt and tore off her underwear to incur a more severe beating with sticks on the bare body.

The beatings of Krēgere and Lietuviete were caused by their refusal to show fear and to accept events passively, but instead by taking active steps to decline to testify, or physical resistance to the attackers' intentions. Thus, they challenged the existing hierarchy of social order, which provided for the submission of women to men.

In the early 1930s, due to the global economic crisis, public opinion with a new force imposed patriarchal gender roles on women. Openly speaking about the experienced sexual violence would rather undermine the capital of a woman's sexual respect (honour). Sharing experiences of sexual abuse in the context of

such cultural perceptions was unreasonable. No further examples followed. This reality prevented women from wanting to publicize the violence they had experienced during the revolution of 1905–1907. Besides, the Latvian Social Democratic Workers' Party, the initiator of institutionalizing the memory of the 1905–1907 revolution, was abolished after 1934, when the authoritarian government dissolved the parties. Thus, there was no longer a political force to draw attention to the experiences of female victims of physical and sexual violence.

Saņemts / Submitted 13.01.2022.

© 2022 Ineta Lipša. Latvijas Universitāte

Raksts publicēts brīvpieejā saskaņā ar Creative Commons Attiecinājuma-Nekomerciāls 4.0 Starptautisko licenci (CC BY-NC 4.0)

This is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).